

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการถ่ายโอนความรู้ของบรรณารักษ์แค็ตตาล็อก
ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา
Factors Affecting the Knowledge Transfer Efficiency of Catalog Librarians
in Academic Libraries

อิสริยา หมีเงิน^{1*} และอัญญิฐา ดิษฐานนท์²
หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์¹
วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Itsaya Meengern^{1*}, and Anyanitha Distanont²
Thammasat University Library¹
College of Innovation, Thammasat University²

Received: April 29, 2025

Revised: July 17, 2025

Accepted: July 21, 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการถ่ายโอนความรู้ของบรรณารักษ์แค็ตตาล็อก ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มตัวอย่างคือ บรรณารักษ์แค็ตตาล็อก ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา จาก 44 แห่ง จำนวน 110 คน ใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ลักษณะคำถามปลายปิดเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผ่านการทดสอบความถูกต้องเที่ยงตรงของเนื้อหา โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องของทุกข้อคำถามอยู่ระหว่าง 0.67–1.00 และค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ของชุดแบบสอบถามเท่ากับ 0.988 จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมานโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสำรวจ และนำมาวิเคราะห์แบบจำลองสมการเชิงโครงสร้าง โดยพิจารณาค่า p-value ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ระดับนัยสำคัญที่ 0.001 ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการถ่ายโอนความรู้ของบรรณารักษ์แค็ตตาล็อก คือ ปัจจัยการถ่ายโอนความรู้ในอัตราร้อยละ 74 ($R^2 = 0.74$) ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ เรียงตามค่าน้ำหนัก ได้แก่ องค์การ (0.849) กระบวนการ (0.834) ความสัมพันธ์ (0.808) และคน (0.775) ส่วนปัจจัยสมรรถนะของบรรณารักษ์แค็ตตาล็อกไม่ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการถ่ายโอนความรู้ แต่ส่งผลทางอ้อมผ่านปัจจัยการถ่ายโอนความรู้ในอัตราร้อยละ 65 ($R^2 = 0.65$) สมรรถนะดังกล่าวประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ เรียงตามค่าน้ำหนัก ได้แก่ ทักษะ (0.937) ความรู้ (0.874) และคุณลักษณะส่วนบุคคล (0.787)

คำสำคัญ: การถ่ายโอนความรู้ สมรรถนะ บรรณารักษ์แค็ตตาล็อก ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

Abstract

This quantitative research aimed to investigate factors affecting the efficiency of knowledge transfer by catalog librarians in academic libraries. A purposive sample of 110 catalog librarians from 44 academic libraries participated. Data was collected by online questionnaire with closed-ended questions, which was tested for content validity and reliability. All items demonstrated content validity (IOC) values ranging from 0.67 to 1.00, and the reliability coefficient measured by Cronbach's alpha was 0.988. Data was analyzed by exploratory factor analysis (EFA) followed by structural equation modeling (SEM). Statistical significance was evaluated based on p-values at the significance levels of 0.001. Results showed that knowledge transfer factors directly affected knowledge transfer efficiency of catalog librarians, explaining 74% of variance ($R^2 = 0.74$). This construct comprised four components ranked by factor loadings: organization (0.849); process (0.834); relationship (0.808); and people (0.775). Competency factors had no direct effects on knowledge transfer efficiency but showed significant indirect effects through knowledge transfer factors, accounting for 65% of variance ($R^2 = 0.65$). The competency construct consisted of three components ranked by factor loadings: skills (0.937); knowledge (0.874); and traits (0.787).

Keywords: Knowledge Transfer, Competency, Catalog Librarian, Academic Library

บทนำ

งานจัดการทรัพยากรสารสนเทศ หรืองานวิเคราะห์และลงรายการทรัพยากรสารสนเทศ เป็นหนึ่งในหน่วยงานหลักของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการเรียนการสอน การวิจัย และการเรียนรู้ตลอดชีวิตของนักศึกษา คณาจารย์ บุคลากร และประชาชนทั่วไป โดยกระบวนการทำงานเริ่มตั้งแต่การนำเข้าข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศสู่ระบบฐานข้อมูลห้องสมุด วิเคราะห์หัวเรื่อง จัดหมวดหมู่ทรัพยากรสารสนเทศ ตามมาตรฐาน พร้อมกำหนดหลักเกณฑ์การลงรายการให้เป็นรูปแบบเดียวกัน เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ จัดการทรัพยากรสารสนเทศ และอำนวยความสะดวกให้ผู้ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังอำนวยความสะดวกในการแบ่งปันข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศ ระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้วย ซึ่งบรรณารักษ์แค็ตตาล็อก (Catalog Librarian) เป็นผู้รับผิดชอบดูแลกระบวนการดังกล่าว

สภาพแวดล้อมที่ผันผวนในปัจจุบันอาจก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อวิชาชีพบรรณารักษ์แค็ตตาล็อกในหลายด้าน เช่น พฤติกรรมผู้ใช้โดยเฉพาะกลุ่มมิลเลนเนียลที่นิยมบริโภคทรัพยากรสารสนเทศในรูปแบบออนไลน์ และต้องการพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมสร้างสรรค์หรือรองรับอุปกรณ์ไอที ส่งผลให้การจัดหาทรัพยากรสารสนเทศประเภทสิ่งพิมพ์ลดลง (เสาวภา หลิมวิจิตร, 2565) ขณะเดียวกัน ภาวะเศรษฐกิจถดถอยยังส่งผลให้งบประมาณห้องสมุดลดลง กระทบการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศใหม่และการต่ออายุสมาชิกทรัพยากรสารสนเทศ ต่าง ๆ รวมถึงข้อจำกัดในการพัฒนาทักษะบรรณารักษ์เพื่อนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ (Tella et al., 2023) นอกจากนี้ การเกิดขึ้นของเทคโนโลยีพลิกผัน (Disruptive Technology) โดยเฉพาะ AI สามารถเข้ามาเป็นตัวช่วยในการทำวิจัย จัดทำรายงาน หรือสนับสนุนการเรียนการสอนแทนการใช้ทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุด ผู้ใช้สามารถค้นหาหรือขอคำตอบได้ด้วยตนเอง (Matatiele & Mugwisi, 2023) รวมถึงมีความเป็นไปได้ในการนำ AI มาใช้วิเคราะห์และลงรายการแทนบรรณารักษ์แค็ตตาล็อกในอนาคต จากผลการสำรวจการจัดการความเสี่ยงงานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2565 โดยคณะทำงานฝ่ายวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา พบว่าความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นปัจจัยเสี่ยงภายนอกที่ส่งผลกระทบสูงสุด เพราะทำให้ต้องปรับปรุงกระบวนการใหม่

อยู่เสมอ ขณะเดียวกัน ด้านบุคลากรเป็นความเสี่ยงภายในอันดับสอง บรรณารักษ์แค็ตตาล็อกจำเป็นต้องพัฒนาทักษะที่หลากหลายมากกว่าด้านงานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ เพียงอย่างเดียว ปัญหาการเกษียณอายุราชการยังทำให้ขาดผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์สูง และการโยกย้าย หรือนโยบายลดจำนวนผู้ปฏิบัติงานยังซ้ำเติมปัญหาขาดแคลน บรรณารักษ์แค็ตตาล็อกที่มีความชำนาญเฉพาะ จึงทำให้การพัฒนาคุณภาพงานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ และการต่อยอดสร้างบริการใหม่ทำได้ยากขึ้น หนึ่งในวิธีควบคุมความเสี่ยงดังกล่าวคือการวางแผนถ่ายทอดงาน (Succession Planning) เพื่อสร้างบรรณารักษ์แค็ตตาล็อกที่มีทักษะความชำนาญอย่างต่อเนื่อง

จากประเด็นข้างต้น ความอยู่รอดของวิชาชีพบรรณารักษ์แค็ตตาล็อกและห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาจึงขึ้นอยู่กับความสามารถในการปรับตัวตามแนวคิด “องค์กรแห่งความยั่งยืน” (Sustainable Organization) หมายถึงความสามารถขององค์กรในการปรับตัวผ่านกระบวนการพัฒนาและบูรณาการตนเอง เพื่อให้อยู่รอดผ่านพ้นวิกฤตและเติบโตอย่างต่อเนื่อง (อนุพัทธ์ พูลสวัสดิ์ และคณะ, 2563) มีงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่าความยั่งยืนขององค์กรสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับกระบวนการถ่ายโอนความรู้ (Kordab et al., 2020) เนื่องจากการพัฒนาความรู้ ทักษะ และการต่อยอดสู่ความเป็นผู้เชี่ยวชาญ ถือเป็นการสร้างมูลค่าและกลยุทธ์ให้แก่องค์กร การวางรากฐานให้องค์กรกลายเป็น “องค์กรแห่งการเรียนรู้” ผ่านการถ่ายโอนความรู้จะช่วยให้บุคลากรสามารถเปลี่ยนสารสนเทศในองค์กรสู่การเป็นองค์ความรู้ ต่อยอดสู่ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมภายใน (AlQershi et al., 2023) โดยเฉพาะในมิติของบรรณารักษ์แค็ตตาล็อก การถ่ายโอนความรู้ (Knowledge Transfer) นับเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการความรู้ตามแนวคิด Tuna Model เน้นการถ่ายโอน ถ่ายทอด หรือแบ่งปันความรู้ ทักษะ หรือประสบการณ์จากผู้ถือครองความรู้ไปยังผู้อื่น เพื่อสร้างความรู้ใหม่ในตัวผู้รับ และนำไปใช้สร้างหรือประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กร (Distanont et al., 2012) การถ่ายโอนความรู้สามารถเกิดขึ้นตั้งแต่ระดับบุคคลถึงระดับองค์กร ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ เช่น ปัจจัยด้านองค์กร คน กระบวนการ และเทคโนโลยีมีความเกี่ยวข้องในบริบททั้งอุตสาหกรรม ธุรกิจ และงานห้องสมุด สำหรับบรรณารักษ์แค็ตตาล็อกแล้ว จำเป็นต้องมีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะวิชาชีพ และพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี จึงกล่าวได้ว่าการถ่ายโอนความรู้เป็นสิ่งที่จำเป็นต่อความยั่งยืนทั้งในระดับตัวบุคคลและระดับองค์กร อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่ายังขาดงานวิจัยที่ศึกษา “ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการถ่ายโอนความรู้ในบริบทของบรรณารักษ์แค็ตตาล็อก ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย” จึงเป็นที่มาของงานวิจัยในครั้งนี้ เพื่อเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการและส่งเสริมให้เกิดแนวทางพัฒนาการถ่ายโอนความรู้ที่มีประสิทธิภาพซึ่งจะเป็นประโยชน์ทั้งต่อวิชาชีพบรรณารักษ์แค็ตตาล็อกและระบบห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาโดยรวม

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการถ่ายโอนความรู้ของบรรณารักษ์แค็ตตาล็อก ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด

ทฤษฎีการถ่ายโอนความรู้ในงานวิจัยหรือบทความวิชาการมีการใช้คำหลากหลาย อาทิ การถ่ายโอนความรู้ (Knowledge Transfer) การแบ่งปันความรู้ (Knowledge Sharing) หรือ การแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Exchange) โดยมีความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกัน (Edwards, 2016) กล่าวถึงกระบวนการที่ทำให้ความรู้ถ่าย ย้าย แลกเปลี่ยน กระจ่าย เผยแพร่จากแหล่งหนึ่งไปสู่แหล่งอื่น โดยองค์ประกอบหลักของการถ่ายโอนความรู้ประกอบด้วย แหล่งหรือผู้ส่งความรู้ (Source) ข้อมูลหรือความรู้ที่ทำการถ่ายโอน (Message Flow) ผู้รับความรู้ (Recipient) และบริบทแวดล้อม (Context) (Distanont et al., 2012) โดยรายละเอียดองค์ประกอบของการถ่ายโอนความรู้ถูกนำมาศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลให้การถ่ายโอนความรู้ประสบผลสำเร็จหรือมีประสิทธิภาพ หากกล่าวในบริบทของบรรณารักษ์แค็ตตาล็อก ประสิทธิภาพสามารถสรุปออกเป็น 2 ด้าน คือ คุณภาพบรรณารักษ์แค็ตตาล็อกทั้งการปฏิบัติงานเป็นมาตรฐานเดียวกัน

ถูกต้อง ทันต่อเวลา และคุณภาพรายการทรัพยากรสารสนเทศในฐานข้อมูลห้องสมุด ที่ถูกต้อง ทันสมัย รูปแบบข้อมูลเป็นไปตามมาตรฐาน และสืบค้นง่าย (Bowen-Chang & Hosein, 2009; Chitumbo & Kanyengo, 2017) การถ่ายโอนความรู้ช่วยสร้างองค์ความรู้ใหม่แก่บรรณารักษ์แค็ตตาล็อกซึ่งเป็นความรู้ที่ผ่านประสบการณ์เรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญและคงไว้ซึ่งทุนทางปัญญาของห้องสมุด โดยผสมผสานกับความรู้ใหม่ในปัจจุบัน สู่การพัฒนางานให้สอดคล้องกับบริบทสภาพแวดล้อมและต่อยอดในการสร้างสรรค์งานคุณภาพ จากการทบทวนวรรณกรรมทั้งบริบทห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ห้องสมุดประชาชน องค์การภาครัฐกิจและภาคอุตสาหกรรม สามารถจำแนกองค์ประกอบ การถ่ายโอนความรู้โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านคน (People) โดย Akbar et al. (2023) และ Olatokun and Njideaka (2020) กล่าวถึงบทบาททั้งผู้ส่งและผู้รับความรู้ควรมีทัศนคติเชิงบวก มีความตั้งใจ กระตือรือร้นในการถ่ายโอนความรู้ โดยบรรณารักษ์แค็ตตาล็อกมีการศึกษาและประยุกต์ใช้คู่มือหลักเกณฑ์การลงรายการทรัพยากรสารสนเทศอย่างสม่ำเสมอ จึงควรมีความสามารถในการถ่ายโอนความรู้ให้ผู้รับเข้าใจ เช่น สามารถอธิบาย ยกตัวอย่าง สรุปประเด็นสำคัญ รวมถึงผู้รับควรมีความสามารถดูดซับความรู้เพื่อนำหลักเกณฑ์ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน (จันทร์จิรา เหลลราช, 2557; ธนายุทธ สิริ นุตานนท์, 2561)

2. ด้านองค์การ (Organization) การสนับสนุนให้เกิดสภาพแวดล้อมการถ่ายโอนความรู้ในห้องสมุด เช่น การกำหนดนโยบาย กลยุทธ์องค์การ (Ahmed et al., 2022) การกำหนดเป็นภารกิจหลักของฝ่ายงานหรือบุคคลที่รับผิดชอบ (ชญาดา ตีมาลัย, 2559) การให้เวลาบรรณารักษ์แค็ตตาล็อกถ่ายโอนความรู้โดยเฉพาะ เพื่อไม่กระทบต่อเวลาทำงาน และก่อให้เกิดทัศนคติเชิงลบต่อการถ่ายโอนความรู้ (Olatokun & Njideaka, 2020) ลักษณะการทำงานเป็นทีมข้ามฝ่ายงาน (จันทร์จิรา เหลลราช, 2557) โดยสนับสนุนให้บรรณารักษ์แค็ตตาล็อกทำงานร่วมกับฝ่ายงานอื่นที่ใช้ข้อมูลบรรณานุกรมทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน เช่น งานบริการยืม-คืน งานบริการตอบคำถามและช่วยค้นคว้า เป็นต้น เพื่อการเรียนรู้พฤติกรรมสืบค้นและการใช้ทรัพยากรสารสนเทศของผู้ใช้

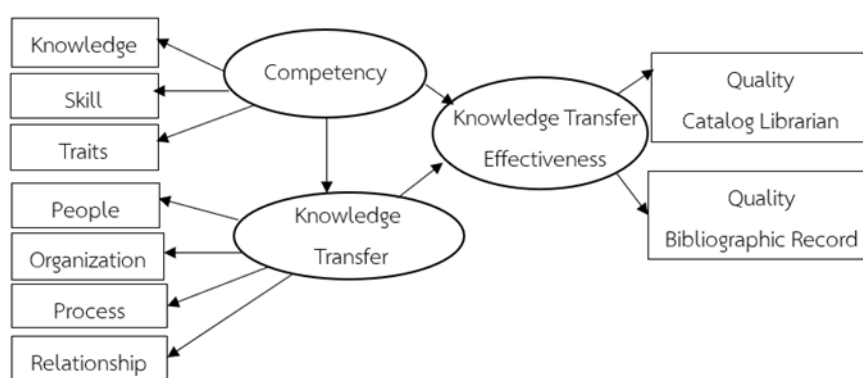
3. ด้านกระบวนการ (Process) บรรณารักษ์แค็ตตาล็อกใหม่ควรได้รับการสอนงานด้วยระบบพี่เลี้ยง การให้คำปรึกษา เพื่อเป็นการถ่ายโอนความรู้ ประสบการณ์จากบรรณารักษ์แค็ตตาล็อกผู้เชี่ยวชาญ โดยถือเป็นความรู้ฝังลึกในตัวบุคคลจึงเหมาะสมกับช่องทางที่สามารถมีปฏิสัมพันธ์แบบพบหน้า หากเป็นความรู้ชัดแจ้ง เช่น พื้นฐานหลักเกณฑ์การลงรายการ มาตรฐานการกำหนดหัวเรื่องและเลขหมู่ เป็นต้น สามารถจัดทำเป็นคู่มือ เอกสาร หรือศึกษาผ่านฐานข้อมูล (วิลาวัณย์ ใจหล้า, 2560; เอกกร เอกมงคลกิตติ, 2556; Bello & Mansor, 2013) ความพร้อมด้านเครื่องมือในการถ่ายโอน จัดเก็บและการเข้าถึงความรู้ของบรรณารักษ์แค็ตตาล็อก เช่น ระบบอินเทอร์เน็ต สถานที่โปรแกรมประชุมออนไลน์ ฐานข้อมูลคลังความรู้ (Kakhki et al., 2020) เพื่อให้สามารถทบทวนหลักเกณฑ์ ข้อตกลงได้อย่างสะดวก รวมถึงการถ่ายโอนความรู้อย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การวางแผนจัดกิจกรรม คัดเลือกบุคคลเข้ารับความรู้ ประเมินผล จัดเก็บและเผยแพร่ความรู้ (ชญาดา ตีมาลัย, 2559)

4. ด้านความสัมพันธ์ (Relationship) บรรณารักษ์แค็ตตาล็อกมักมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันผ่านการถ่ายโอนความรู้ด้วยระบบพี่เลี้ยง การให้คำปรึกษา เอกกร เอกมงคลกิตติ (2556) กล่าวว่า หากผู้ส่งและผู้รับความรู้มีความคุ้นเคย เชื่อในความรู้ความสามารถตามบทบาทหน้าที่จะช่วยให้การถ่ายโอนความรู้เกิดขึ้นได้ง่าย

อีกทั้งบรรณารักษ์แค็ตตาล็อกมีการกำหนดหลักเกณฑ์สมรรถนะเฉพาะวิชาชีพ Association for Library Collections & Technical Services (2017) สมาคมห้องสมุดอเมริกัน กำหนดสมรรถนะออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ (Knowledge) แบ่งเป็น 1) ความรู้พื้นฐานหลักการวิเคราะห์และลงรายการบรรณานุกรม 2) ความรู้เกี่ยวกับระบบและเทคโนโลยี 3) ความรู้แนวโน้มอนาคตเกี่ยวกับงานวิเคราะห์และลงรายการบรรณานุกรม ด้านทักษะ (Skill) แบ่งเป็น 1) การประยุกต์ใช้ framework มาตรฐาน หลักการต่าง ๆ ในการทำรายการบรรณานุกรม 2) การประยุกต์ใช้มาตรฐานสากลจัดทำบรรณานุกรมให้เข้ากับบริบทห้องสมุด 3) การบูรณาการ จับคู่ แปลงเมทาดาดา 4) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล (Traits) แบ่งเป็น 1) การสื่อสาร 2) การคิดริเริ่มและ

ปรับตัว 3) การแสวงหาความรู้สิ่งใหม่ และ 4) การแก้ไขปัญหา โดยให้ความสำคัญต่อความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์และลงรายการทรัพยากรสารสนเทศ รวมถึงทักษะการประยุกต์ใช้มาตรฐาน หลักเกณฑ์ และเทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงาน นำไปสู่การสร้างคุณภาพแก่บรรณารักษ์แค็ตตาล็อกและรายการทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุด

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจึงสรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการถ่ายโอนความรู้ของบรรณารักษ์แค็ตตาล็อก ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วย ปัจจัยการถ่ายโอนความรู้ มีองค์ประกอบคือ คน องค์การ กระบวนการ และความสัมพันธ์ ปัจจัยสมรรถนะของบรรณารักษ์แค็ตตาล็อก มีองค์ประกอบคือ ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะส่วนบุคคล ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการถ่ายโอนความรู้ประกอบด้วยคุณภาพบรรณารักษ์แค็ตตาล็อก และคุณภาพรายการทรัพยากรสารสนเทศ จึงกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

- สมมติฐานที่ 1 (H₁): ปัจจัยสมรรถนะของบรรณารักษ์แค็ตตาล็อกส่งผลต่อประสิทธิภาพการถ่ายโอนความรู้
 สมมติฐานที่ 2 (H₂): ปัจจัยการถ่ายโอนความรู้ส่งผลต่อประสิทธิภาพการถ่ายโอนความรู้
 สมมติฐานที่ 3 (H₃): ปัจจัยสมรรถนะของบรรณารักษ์แค็ตตาล็อกส่งผลต่อการถ่ายโอนความรู้

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ บรรณารักษ์แค็ตตาล็อก สังกัดห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ 1) ห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐและในกำกับรัฐ และ 2) ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเอกชน จำนวน 44 แห่ง ทั้งหมด 175 คน การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธี Maximum Likelihoods การวิเคราะห์สถิติประเภทพหุตัวแปรควรกำหนดตัวอย่างประมาณ 10-20 เท่าของตัวแปรสังเกตได้ (อรพรรณ คงมาลัย และ อัญญฐา ดิษฐานนท์, 2561) งานวิจัยครั้งนี้ใช้ตัวแปรสังเกตได้ 9 ตัวแปร ผู้วิจัยเลือกกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 13.5 เท่าของตัวแปรสังเกตได้ ได้จำนวนเท่ากับ 122 คน โดยจำนวนกลุ่มตัวอย่างใกล้เคียงกับการคำนวณกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตร Yamane และใช้วิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ปัจจัยนำมาพัฒนากรอบแนวคิดงานวิจัย จากนั้นนำปัจจัยแต่ละตัวจากกรอบแนวคิดงานวิจัยจัดทำเป็นข้อคำถามให้ครอบคลุมและปรับข้อความให้เข้ากับบริบทการศึกษาในครั้งนี้ ก่อนเก็บข้อมูลทำการทดสอบความถูกต้องเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ข้อคำถามของแบบสอบถามกับผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน จากนั้นนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยผลของทุกข้อคำถามได้มากกว่า 0.5 ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์ รวมถึงทดสอบความน่าเชื่อถือ

(Reliability) กับกลุ่มทดสอบที่มีความใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง (Pilot Test) คือบรรณารักษ์แค็ตตาล็อก ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏหรือมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล จำนวน 30 คน เมื่อนำมาวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ได้ผลลัพธ์รวมทุกข้อคำถามเท่ากับ 0.988 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 การถ่ายโอนความรู้ของบรรณารักษ์แค็ตตาล็อก ตอนที่ 3 เป็นคำถามวัดความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการถ่ายโอนความรู้ของบรรณารักษ์แค็ตตาล็อก โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการแจกแบบสอบถามออนไลน์ไปยังกลุ่มตัวอย่างระหว่างเดือนมิถุนายน-สิงหาคม 2567 ได้รับแบบสอบถามตอบกลับจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 110 คน การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 1) การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้ค่าสถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) การวิเคราะห์เชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) ทำการวิเคราะห์หาค่าประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) โดยผสมระหว่างวิธีวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์กรอบแนวคิดงานวิจัยตามสมมติฐานที่กำหนด

ผลการศึกษา

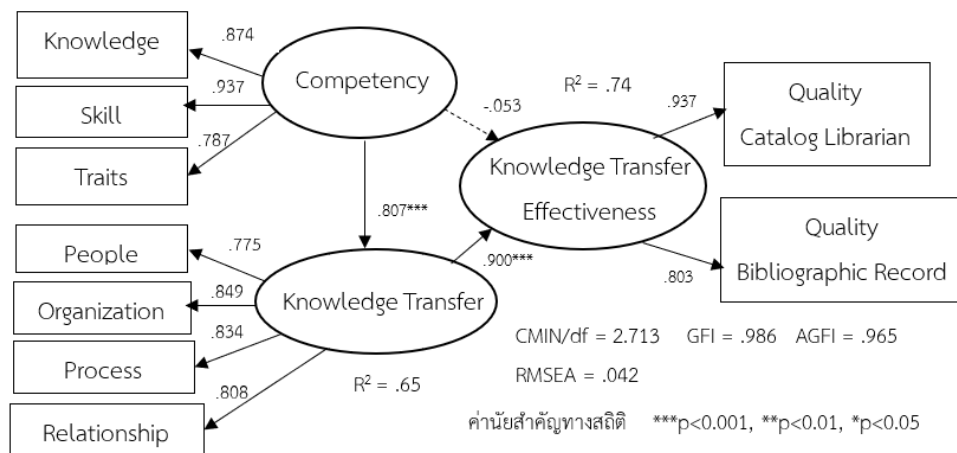
1. ผลจากกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 90.16 พบว่า ส่วนใหญ่เป็นบรรณารักษ์แค็ตตาล็อก ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐหรือในกำกับรัฐ จำนวน 92 คน (ร้อยละ 83.6) มีประสบการณ์ทำงานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ 20 ปีขึ้นไป จำนวน 31 คน (ร้อยละ 28.2) อายุระหว่าง 28-43 ปี จำนวน 59 คน (ร้อยละ 53.6) ส่วนใหญ่ทำการถ่ายโอนความรู้ทุก 2-3 เดือน จำนวน 43 คน (ร้อยละ 39.1) บทบาทการถ่ายโอนความรู้ส่วนใหญ่เป็นทั้งผู้ส่งและผู้รับความรู้ จำนวน 76 คน (ร้อยละ 69.1) ความรู้ส่วนใหญ่ที่ทำการถ่ายโอน คือ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวิเคราะห์และลงรายการบรรณานุกรม เมทาาดาตา จำนวน 94 คน (ร้อยละ 85.5) โดยส่วนใหญ่ใช้วิธี รูปแบบในการถ่ายโอนความรู้ด้วยการสอนงาน จำนวน 90 คน (ร้อยละ 81.8)

2. ผลการวิเคราะห์ ปัจจัยเชิงสำรวจเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของกลุ่มตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบ โดยจะจัดกลุ่มตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันไว้ในกลุ่มเดียวกันและตัดตัวแปรที่ไม่สำคัญออกไปกำหนดจัดกลุ่มตัวแปรขึ้นมาใหม่ และ/หรือ หาค่าน้ำหนักขององค์ประกอบภายในตัวแปร เทคนิคนี้ทำให้สามารถอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปร โดยมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา 2 หลักเกณฑ์ คือ 1) ค่า Eigen Values ของแต่ละปัจจัยต้องมากกว่า 1.00 และค่า Factor Loading ต้องมีค่ามากกว่า 0.50 ในการวิเคราะห์ปัจจัยด้วยวิธีการหมุนแกนด้วยวิธี Varimax พบว่า ค่า Kaiser-Meyer-Olkin Measure (KMO) ของปัจจัยสมรรถนะบรรณารักษ์แค็ตตาล็อกมีค่า KMO เท่ากับ 0.888 และปัจจัยการถ่ายโอนความรู้ มีค่า KMO เท่ากับ 0.901 และในตัวแปรตาม ปัจจัยประสิทธิภาพของการถ่ายโอนความรู้ มีค่า KMO เท่ากับ 0.880 ซึ่งทุกปัจจัยมีค่ามากกว่า 0.50 และเข้าใกล้ 1 มาก แสดงให้เห็นว่าในการใช้เทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสำรวจนั้นมีความเหมาะสมกับข้อมูลที่มีอยู่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่า KMO และ Bartlett's Test of Sphericity

ปัจจัย	ค่า KMO	Bartlett's Test of Sphericity		
		Approx. χ^2	Df	Sig.
สมรรถนะบรรณารักษ์แค็ตตาล็อก	.888	6158.335	55	.000
การถ่ายโอนความรู้	.901	8091.663	78	.000
ประสิทธิภาพการถ่ายโอนความรู้	.880	8360.052	91	.000

3. ผลการวิเคราะห์กรอบแนวคิดการวิจัยด้วยสมการเชิงโครงสร้าง การวิเคราะห์เส้นทาง เพื่อเป็นประเมินความสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมระหว่างตัวแปรสังเกตได้ และ ตัวแปรแฝง และวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน เพื่อทดสอบความกลมกลืนของโมเดลงานวิจัยที่ได้ศึกษาตามกรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ด้วยการปรับโมเดลตามหลักสถิติโดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ผลทางสถิติ AMOS เพื่อทดสอบความสอดคล้ององค์ประกอบของปัจจัยที่ศึกษา พร้อมพิจารณาจากการวิเคราะห์ความเหมาะสมของโมเดล (Goodness of Fit) ที่ค่าสถิติ CMIN/df < 3, GFI > 0.9, AGFI > 0.9 และ RMSEA < 0.05 ซึ่งผลที่ได้ค่าผ่านเกณฑ์ทั้งหมด คือ CMIN/df = 2.713, GFI = 0.986, AGFI = 0.965 และ RMSEA = 0.042 ผลการวิเคราะห์เป็นไปตามตารางที่ 2 และภาพที่ 2

ภาพที่ 2 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้และตัวแปรแฝง

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร		ค่าน้ำหนัก สัมพันธ์มาตรฐาน	P
Knowledge transfer	<-- Competency	.807	.000***
Knowledge transfer effectiveness	<-- Competency	-.053	.726
Knowledge transfer effectiveness	<-- Knowledge transfer	.900	.000***
Traits	<-- Competency	.787	.000***
Skill	<-- Competency	.937	.000***
Knowledge	<-- Competency	.874	.000***
Process	<--- Knowledge Transfer	.834	.000***
Organization	<--- Knowledge Transfer	.849	.000***
People	<--- Knowledge Transfer	.775	.000***
Relationship	<--- Knowledge Transfer	.808	.000***
Quality Catalog Librarian	<--- Knowledge transfer effectiveness	.937	.000***
Quality Bibliographic Record	<--- Knowledge transfer effectiveness	.803	.000***

*** = p < 0.001

จากผลการวิเคราะห์ข้างต้นสามารถทดสอบสมมติฐานงานวิจัยได้ดังนี้

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1 (H1): ปัจจัยสมรรถนะของบรรณารักษ์แค็ตตาล็อก ส่งผลต่อประสิทธิภาพการถ่ายโอนความรู้ พบว่า ปัจจัยสมรรถนะของบรรณารักษ์แค็ตตาล็อกไม่ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพของการถ่ายโอนความรู้ของบรรณารักษ์แค็ตตาล็อก

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 2 (H2): ปัจจัยการถ่ายโอนความรู้ส่งผลต่อประสิทธิภาพการถ่ายโอนความรู้ พบว่า ปัจจัยการถ่ายโอนความรู้ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการถ่ายโอนความรู้ของบรรณารักษ์แค็ตตาล็อก ซึ่งมีค่า parameter estimate อยู่ที่ 0.900 และ $p = 0.000$ โดยใช้การทดสอบค่าระดับนัยสำคัญที่ 0.001

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 3 (H3): ปัจจัยสมรรถนะของบรรณารักษ์แค็ตตาล็อก ส่งผลต่อการถ่ายโอนความรู้ของบรรณารักษ์แค็ตตาล็อก พบว่า ปัจจัยสมรรถนะของบรรณารักษ์แค็ตตาล็อกส่งผลโดยตรงต่อการถ่ายโอนความรู้ของบรรณารักษ์แค็ตตาล็อก ซึ่งมีค่า parameter estimate อยู่ที่ 0.807 และ $p = 0.000$ โดยใช้การทดสอบค่าระดับนัยสำคัญที่ 0.001

สรุปความสัมพันธ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการถ่ายโอนความรู้ได้ว่า การถ่ายโอนความรู้ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการถ่ายโอนความรู้ของบรรณารักษ์แค็ตตาล็อกอยู่ที่ร้อยละ 74 ($R^2 = .74$) ส่วนสมรรถนะของบรรณารักษ์แค็ตตาล็อกไม่ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการถ่ายโอนความรู้ แต่ส่งผลโดยตรงต่อการถ่ายโอนความรู้จึงทำให้มีความสัมพันธ์ทางอ้อมหรือส่งผลทางอ้อมต่อประสิทธิภาพการถ่ายโอนความรู้อยู่ที่ร้อยละ 65 ($R^2 = .65$)

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสำรวจและการวิเคราะห์แบบจำลองสมการเชิงโครงสร้าง สามารถสรุปและอภิปรายผลประเด็นต่าง ๆ ตามปัจจัยได้ดังนี้

1. ปัจจัยการถ่ายโอนความรู้ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการถ่ายโอนความรู้ของบรรณารักษ์แค็ตตาล็อก ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ถึงร้อยละ 74 หากพิจารณาตามลำดับความสำคัญองค์ประกอบ ผลการวิจัยพบว่า องค์การส่งผลต่อการถ่ายโอนความรู้มากที่สุด รองลงมา คือ กระบวนการ ความสัมพันธ์ และคน (ค่าน้ำหนัก 0.849 0.834 0.808 และ 0.775 ตามลำดับ) กล่าวได้ว่า ผู้บริหารห้องสมุดมีความสำคัญอย่างมากต่อการถ่ายโอนความรู้ว่ามีประสิทธิภาพของบรรณารักษ์แค็ตตาล็อก โดยการสร้างสภาพแวดล้อมในห้องสมุดที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกันระหว่างบรรณารักษ์แค็ตตาล็อกรวมถึงการทำงานแบบมีส่วนร่วมข้ามฝ่ายงาน ทั้งการกำหนดเป็นนโยบายและแผนส่งเสริมการถ่ายโอนความรู้อย่างชัดเจน อาทิ จัดตั้งชุมชนนักปฏิบัติแค็ตตาล็อก (Catalog CoP) เพื่อเก็บรวบรวมความรู้ ประสบการณ์จากบรรณารักษ์ผู้เชี่ยวชาญและวางแผนถ่ายโอนความรู้อย่างเป็นระบบ มีผู้รับผิดชอบประสานงาน ติดตามผลลัพธ์ สร้างความต่อเนื่องในการพัฒนาหรือต่อยอดความรู้ โดยสามารถกำหนดเป็นหนึ่งในภารกิจหลักของฝ่ายงาน ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่บรรณารักษ์แค็ตตาล็อกมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนความรู้ต่อการนำไปประยุกต์ใช้งานโดยตรง การสร้างทีมข้ามฝ่ายงานซึ่งช่วยลดข้อจำกัดโครงสร้างอย่างเป็นทางการที่เป็นอุปสรรคต่อการถ่ายโอนความรู้ภายในห้องสมุด การแบ่งช่วงเวลาสำหรับถ่ายโอนความรู้โดยเฉพาะ เพื่อลดข้อกังวลต่อระยะเวลาการปฏิบัติงาน (Olatokun & Njideaka, 2020) รวมถึงผู้บริหารสื่อสารให้เห็นว่าการถ่ายโอนความรู้ช่วยแก้ไขปัญหาพัฒนาองค์การให้มีประสิทธิภาพอย่างไรในเชิงรูปธรรม เช่น ความพึงพอใจของผู้ใช้ คุณภาพบริการ การลดค่าใช้จ่าย เป็นต้น แสดงถึงการเป็นผู้นำของผู้บริหารห้องสมุดต่อการแลกเปลี่ยนความรู้ โดยสอดคล้องกับงานวิจัยในบริบทบรรณารักษ์แค็ตตาล็อก ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาหรือบุคลากรห้องสมุดประเภทอื่น ๆ ทั้งงานของ Ahmed et al. (2022) และ จันทร์จิรา เหลลราช (2557) ที่ผลวิจัยกล่าวชัดว่า ปัจจัยองค์การเอื้อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในห้องสมุดมากที่สุด กล่าวถึง การเป็นตัวอย่างเป็นตัวอย่างที่ดีของผู้บริหารห้องสมุดในการส่งเสริมและสนับสนุนสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้บรรณารักษ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างสะดวก เพื่อให้เกิดทัศนคติเชิงบวกต่อการถ่ายโอนความรู้เป็นไปในทิศทางเดียวกับผลงานวิจัยในบริบทธุรกิจหรืออุตสาหกรรมของ กฤษฎา คุณะกุล และสุชัยญา โพษะนันท์

(2559) ที่กล่าวว่า นโยบายการจัดการความรู้ที่ชัดเจนจากผู้บริหารระดับสูงเป็นปัจจัยที่มีผลส่งเสริมการถ่ายโอนความรู้มากเป็นอันดับแรกและควรกำหนดผู้รับผิดชอบโดยเฉพาะ เช่นเดียวกับผลงานวิจัยของ ชญาดา ตีมาลัย (2559) ที่อธิบายว่า การถ่ายโอนความรู้ควรกำหนดเป็นภารกิจหลักของหน่วยงานหรือบุคคลที่รับผิดชอบเนื่องจากมีโอกาสสูงที่ผู้รับผิดชอบให้ความสำคัญต่อการพัฒนา

ด้านกระบวนการมีความสำคัญเป็นอันดับรองลงมา การพิจารณาคัดเลือกวิธีถ่ายโอนความรู้ให้เหมาะสมกับประเภทความรู้เป็นปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการถ่ายโอนความรู้ การส่งเสริมความรู้และประสบการณ์วิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศที่หลากหลายของบรรณารักษ์แค่ตลิ่งจัดเป็นความรู้ฝังลึก การสอนงานหรือการให้คำปรึกษาเป็นวิธีที่เหมาะสมต่อการพัฒนาทักษะการวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ผู้สอนสามารถถ่ายโอนความรู้ ประสบการณ์ไปยังผู้รับความรู้โดยตรง ทั้งนี้ควรประเมินระดับความรู้และประสบการณ์ของบรรณารักษ์ผู้รับความรู้เพื่อเตรียมเนื้อหา ตัวอย่าง การใช้คำศัพท์เทคนิคระหว่างการสอนให้สอดคล้องกับความสามารถของผู้รับในการนำไปประยุกต์ใช้วิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศต่อไป โดยใช้การสอนแบบพบหน้าเพื่อความสะดวกต่อการซักถาม แก้ไขปัญหาที่ส่วนใหญ่ใช้อธิบายควบคู่กับหลักเกณฑ์ การยกตัวอย่างประกอบ และประเมินความเข้าใจทางอ้อมจากพฤติกรรมผู้รับความรู้ ซึ่งผลการศึกษาของ Bello and Mansor (2013) กล่าวว่า บรรณารักษ์แค่ตลิ่งสนับสนุนการถ่ายโอนความรู้ด้วยวิธีสอนงาน การให้คำปรึกษา โดยมีความคิดเห็นว่าช่วยพัฒนาทักษะการวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศและทักษะอื่น ๆ เช่น การเป็นหัวหน้างาน ผู้นำ การสื่อสารระหว่างบุคคล เป็นต้น รวมถึงงานของ วิลาวัลย์ ไชหล้า (2560) และ เอกกร เอกมงคลกิตติ (2556) ที่สนับสนุนการใช้ช่องทางแบบพบหน้าต่อการถ่ายโอนความรู้ฝังลึกซึ่งสะดวกต่อการสื่อสารและประเมินผู้รับความรู้ทางอ้อม และการนำเข้าปัจจัยด้านบวกในกระบวนการถ่ายโอนความรู้ของ จันทรจิรา เหลลราช (2557); ชญาดา ตีมาลัย (2559); ธนายุทธ สิริรัตนันท์ (2561) ที่กล่าวถึงการพิจารณาระดับความรู้และสภาพแวดล้อมของผู้รับก่อนการถ่ายโอนความรู้ เช่น ความรู้พื้นฐานก่อนการถ่ายโอนความรู้ เนื้อหาที่ถ่ายโอนความรู้สามารถนำไปประยุกต์ใช้งานได้จริง เพื่อการจัดสรรผู้เข้าร่วมอย่างเหมาะสม และผู้สอนจัดเตรียมเนื้อหา ระดับภาษาให้สอดคล้องและเชื่อมโยงกับการทำงาน

2. ปัจจัยสมรรถนะของบรรณารักษ์แค่ตลิ่งไม่ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการถ่ายโอนความรู้ของบรรณารักษ์แค่ตลิ่ง แต่ส่งผลทางอ้อมผ่านปัจจัยการถ่ายโอนความรู้ถึงร้อยละ 65 หากเรียงลำดับความสำคัญจากผลการวิจัย ทักษะเป็นองค์ประกอบที่ส่งผลต่อสมรรถนะของบรรณารักษ์แค่ตลิ่งมากที่สุด รองลงมา คือ ความรู้ และคุณลักษณะส่วนบุคคล (ค่าน้ำหนัก 0.937 0.874 และ 0.787 ตามลำดับ) โดยลักษณะการปฏิบัติงานของบรรณารักษ์แค่ตลิ่งใช้การอ้างอิงหลักเกณฑ์ มาตรฐานเพื่อการจัดเก็บและสืบค้นทรัพยากรสารสนเทศอย่างเป็นระบบ สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา จึงจำเป็นต้องพัฒนาสมรรถนะบรรณารักษ์แค่ตลิ่งผ่านการถ่ายโอนความรู้ อาทิ ทักษะหลักที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์และลงรายการทรัพยากรสารสนเทศ ทักษะทางเทคโนโลยีทั้งการใช้เครื่องมือสืบค้น ระบบห้องสมุดอัตโนมัติ โปรแกรมการจัดการข้อมูลบรรณานุกรม รวมถึงทักษะอนาคตของบรรณารักษ์แค่ตลิ่งต่อการสงวนรักษาข้อมูล พัฒนาเครื่องมือสืบค้นวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ และนำเสนอข้อมูลสถิติเป็นภาพพร้อมด้วย (วรรณประภา เอี่ยมฤทธิ์, 2564) รวมถึงทักษะการใช้ AI จากผลการศึกษาสมรรถนะบรรณารักษ์แค่ตลิ่ง ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของ ชมพูนุท ชาญจรสพงศ์ (2562) และ ศิริพร แซ่อึ้ง (2560) พบว่า บรรณารักษ์แค่ตลิ่งยังคงให้ความสำคัญต่อทักษะทางวิชาชีพ เช่น การกำหนดหัวเรื่องภาษาไทย คำสำคัญ เลขหมู่ การประยุกต์ใช้หลักเกณฑ์การลงรายการทรัพยากรสารสนเทศ และทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ แต่ทั้งนี้ทักษะด้านดังกล่าวยังไม่ได้รับการรับรู้เท่าที่ทักษะด้านอื่น การพัฒนาทักษะเทคโนโลยีสารสนเทศจึงเป็นความท้าทายของบรรณารักษ์แค่ตลิ่ง (Tella et al., 2023)

สมรรถนะด้านความรู้มีความสำคัญลำดับรองลงมา แม้ว่าบรรณารักษ์แค่ตลิ่งสามารถคัดลอกข้อมูลบรรณานุกรมจากเว็บไซต์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาทั้งไทยและต่างประเทศ แต่หากเป็นทรัพยากรสารสนเทศที่มีเนื้อหาเฉพาะของแต่ละห้องสมุดหรือระบบจัดซื้อ บรรณารักษ์ที่ขาดพื้นฐานความรู้จะไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง

รวมถึงเสียโอกาสในการแลกเปลี่ยนความรู้ เนื่องจากขาดการซักถามประเด็นการลงรายการทรัพยากรสารสนเทศระหว่างกัน ซึ่งอาจนำไปสู่การสูญเสียความรู้ในองค์กร หรือการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ เช่น ChatGPT ในการปฏิบัติงาน แต่ทั้งนี้ยังพบปัญหาความน่าเชื่อถือและความเสถียรของข้อมูลที่ได้รับ ข้อจำกัดในการจัดการข้อมูลยังคงต้องอาศัยวิจารณ์ญาณของบรรณารักษ์ในการวิเคราะห์และแก้ไขข้อมูล (Brzustowicz, 2023; Tella et al., 2023) จึงจำเป็นต้องมีความรู้เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จาก AI สำหรับบทบาทผู้พัฒนาเทคโนโลยีสามารถนำเข้าสู่ชุดข้อมูลการสอน ปรับปรุงแก้ไขให้ระบบแสดงผลลัพธ์ได้อย่างถูกต้อง จากผลงานวิจัยของ Olatokun and Njideaka (2020) และ Adewuyi and Akinniyi (2023) เป็นไปในทิศทางเดียวกันว่า บรรณารักษ์แค่ตาดล็อกยังคงต้องการรับรู้ความรู้ในการวิเคราะห์และลงรายการทรัพยากรสารสนเทศได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นจึงไม่อาจละเลยความรู้พื้นฐานของงานแค่ตาดล็อก เพื่อนำไปพัฒนาต่อยอดเป็นความรู้ใหม่หรือนวัตกรรม ส่วนสมรรถนะด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลมีความสำคัญลำดับสุดท้าย แต่ยังถูกจัดเป็นสมรรถนะที่บรรณารักษ์แค่ตาดล็อกควรมี เช่น การสื่อสารข้อมูลได้อย่างถูกต้อง การจับประเด็นและสรุปเนื้อหา ความสามารถแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับงาน และการคิดวิเคราะห์เชิงระบบ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ ในเชิงบริหาร โดยแบ่งรายละเอียดออกเป็น 2 ปัจจัย ได้แก่

1. ปัจจัยการถ่ายโอนความรู้ของบรรณารักษ์แค่ตาดล็อก

- การกำหนดกลยุทธ์หรือนโยบาย ผู้บริหารห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาควรให้ความสำคัญกับการถ่ายโอนความรู้ โดยกำหนดเป็นกลยุทธ์หรือนโยบายอย่างชัดเจน เช่น มอบหมายให้การถ่ายโอนความรู้เป็นหนึ่งในภารกิจของฝ่ายงาน หรือบรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการเพื่อกระตุ้นให้บรรณารักษ์แค่ตาดล็อกมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ

- การวางแผนการจัดการความรู้ ควรจัดทำ “แผนการจัดการความรู้สำหรับงานแค่ตาดล็อก” ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อกำหนดขอบเขตองค์ความรู้ที่จำเป็น วิธีจัดเก็บ ป้องกันการสูญหาย ตลอดจนการเผยแพร่ความรู้ให้เข้าถึงได้สะดวกและต่อเนื่อง

- ส่งเสริมวัฒนธรรมการถ่ายโอนความรู้ จัดสรรเวลาและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อกระตุ้นให้บรรณารักษ์รู้สึกว่าการถ่ายโอนความรู้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์การ เช่น จัดกิจกรรมพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ จัดให้มีพี่เลี้ยง (Mentoring) หรือช่องทางการพบปะพูดคุยแบบตัวต่อตัว (Face-to-Face) เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้และแบ่งปัน

2. ปัจจัยสมรรถนะของบรรณารักษ์แค่ตาดล็อก

- กำหนดสมรรถนะตามระดับงาน ผู้บริหารควรกำหนดชุดสมรรถนะทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะส่วนบุคคล สำหรับบรรณารักษ์แค่ตาดล็อกในแต่ละระดับตำแหน่งหรือช่วงประสบการณ์ทำงาน เพื่อให้สามารถวางแผนพัฒนารายบุคคลได้เหมาะสม

- เน้นทักษะวิชาชีพและมาตรฐานการลงรายการ ยังคงให้ความสำคัญสูงสุดกับ “ทักษะทางวิชาชีพ” เช่น การวิเคราะห์หัวเรื่อง การจัดหมวดหมู่ และการใช้มาตรฐานการลงรายการ ทั้งในทรัพยากรสิ่งพิมพ์และอิเล็กทรอนิกส์ ไปจนถึงทรัพยากรแบบใหม่ (เช่น Library of Things) เนื่องจากทักษะพื้นฐานเหล่านี้สามารถประยุกต์ใช้ได้กับการวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศทุกรูปแบบ

- เสริมความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้บรรณารักษ์แค่ตาดล็อกสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการแก้ไขปัญหา พัฒนางานและยกระดับประสิทธิภาพการทำงานได้ อีกทั้งควรส่งเสริม “คุณลักษณะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ” และ “การคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ” เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ด้านวิชาการควรศึกษาต่อยอดงานวิจัยในมิติอื่นของบรรณารักษ์แค็ตตาล็อก ได้แก่

1. ความเสี่ยงและความท้าทายของบรรณารักษ์แค็ตตาล็อก ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

2. แนวโน้มสมรรถนะในอนาคตของบรรณารักษ์แค็ตตาล็อกโดยพิจารณาทั้งมุมมองผู้บริหารและปฏิบัติงาน ซึ่งความรู้ที่ได้จากงานวิจัยเชิงลึกในประเด็นข้างต้นจะช่วยให้สามารถวางแผนหรือปรับปรุงกระบวนการถ่ายโอนความรู้ของบรรณารักษ์แค็ตตาล็อกได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน รองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎา คุณะกุล และสุชัยญา โปษะนันท์. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการแบ่งปันความรู้ กรณีศึกษาสำนักพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ กรมชลประทาน. ใน *การประชุมวิชาการครุศาสตร์อุตสาหกรรมระดับชาติ ครั้งที่ 9* (หน้า 199–205). คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- จันทร์จิรา เหลลราช. (2557). *การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบุคลากรห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชญาดา ตีมาลัย. (2559). *การแบ่งปันความรู้ในองค์กรมหาชน*. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชมพูนุท ขาญจรัสพงศ์. (2562). *สภาพและการประเมินความต้องการจำเป็นด้านสมรรถนะของบรรณารักษ์วิเคราะห์และทำรายการทรัพยากรสารสนเทศ สังกัดห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธนายุทธ สิริรัตนานนท์. (2561). *กระบวนการถ่ายโอนการเรียนรู้จากการฝึกอบรม*. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรรณประภา เอี่ยมฤทธิ์. (2564). บทบาทของบรรณารักษ์ในโลกแห่งการขับเคลื่อนด้วยข้อมูลดิจิทัล. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 41(5), 1–11. <https://doi.org/10.14456/sujthai.2021.33>
- วิลาวัลย์ ไจหล้า. (2560). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการถ่ายโอนความรู้ในกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ของอุตสาหกรรมยานยนต์*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริพร แซ่อึ้ง. (2560). *การพัฒนาสมรรถนะของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เสาวภา หลิมวิจิตร. (2565). การจัดการความเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล: กรณีศึกษาห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย. *อินฟอร์เมชัน*, 29(1), 19–46.
- อนุพัทธ์ พูลสวัสดิ์, อรุณ รักธรรม, เพ็ญศรี นิรินัง และชาญ ธาระवास. (2563). ตัวแบบวัฒนธรรมองค์การแห่งความยั่งยืน. *วารสารเครือข่ายส่งเสริมการวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 3(3), 109–119.
- อรพรรณ คงมาลัย และอัญญา ดิษฐานนท์. (2561). *เทคนิควิจัย ด้านการบริหารเทคโนโลยีและนวัตกรรม*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เอกกร เอกมงคลกิตติ. (2556). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการถ่ายโอนความรู้ในกระบวนการนำไปใช้ (Implementation process)*. การค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

References

- Adewuyi, O.W., & Akinniyi, A.R. (2023). Cognate work experience, subject background and technical skills of cataloguers in Nigerian libraries. *Journal of the Nigerian Library Association*, 56(1), 67–78. <https://doi.org/10.61955/rbneyu>

- Ahmed, B., Noor, H., & Ahmed, M. (2022). Factors influencing knowledge sharing practices among librarians in the Malaysian academic libraries. *The Journal of Academic Librarianship*, 48(6), 1–12. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2022.102612>
- Akbar, A., Malik, A., & Warraich, N. F. (2023). Big five personality traits and knowledge sharing intentions of academic librarians. *The Journal of Academic Librarianship*, 49(2), 1–10. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2022.102632>
- AlQershi, N., Saufi, R., Yaziz, M., Permarupan, P. Y., Muhammad, M., Yusoff, M., & Ramayah, T. (2023). The threat of robots to career sustainability, and the pivotal role of knowledge management and human capital. *Journal of Innovation & Knowledge*, 8(3), 1–10. <https://doi.org/10.1016/j.jik.2023.100386>
- Association for Library Collections & Technical Services. (2017). *Core competencies for cataloging and metadata professional librarians*. American Library Association.
- Bello, M. A., & Mansor, Y. (2013). Strengthening professional expertise: Mentoring in knowledge transfer, the cataloguers' perspective. *International Information and Library Review*, 45(3–4), 139–148. <https://doi.org/10.1080/10572317.2013.10766381>
- Bowen-Chang, P., & Hosein, Y. (2009). Cataloguing training at the University of the West Indies, St. Augustine. *Library Review*, 58(2), 97–108. <https://doi.org/10.1108/00242530910936916>
- Brzustowicz, R. (2023). From ChatGPT to CatGPT: The implications of artificial intelligence on library cataloging. *Information Technology and Libraries*, 42(3), 1–22. <https://doi.org/10.5860/ital.v42i3.16295>
- Chitumbo, E., & Kanyengo, C. (2017). Knowledge management culture among library cataloguers: The University of Zambia Library experience. *Library Philosophy and Practice*, Article 1561. <http://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/1561>
- Distanont, A., Haapasalo, H., Vaananen, M., & Lehto, J. (2012). The engagement between knowledge transfer and requirements engineering. *International Journal of Management, Knowledge and Learning*, 1(2), 131–156. http://www.issbs.si/press/ISSN/2232-5697/1_131-156.pdf
- Edwards, J.S. (2016). Knowledge sharing: At the heart of knowledge management. In P. Jain, & N. Mnjama (Eds.), *Managing Knowledge Resources and Records in Modern Organizations* (pp. 1–14). IGI Global.
- Kakhki, M. K., Hadadian, A., Joyame, E. N., & Asl, N. M. (2020). Understanding librarians' knowledge sharing behavior: The role of organizational climate, motivational drives and leadership empowerment. *Library & Information Science Research*, 42(1), Article 100998. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2019.100998>
- Kordab, M., Raudeliuniene, J., & Meidute-Kavaliauskiene, I. (2020). Mediating role of knowledge management in the relationship between organizational learning and sustainable organizational performance. *Sustainability*, 12(23), 10061. <https://doi.org/10.3390/su122310061>

- Matatiele, R., & Mugwisi, T. (2023). Strategies and challenges of converted academic library spaces to research commons: A case of selected South African libraries. *Mousaion: South African Journal of Information Studies*, 41(1), Article 10135. <https://doi.org/10.25159/2663-659X/10135>
- Olatokun, W., & Njideaka, T. M.-A. (2020). Knowledge sharing practices among cataloguers in Nigeria's academic libraries. *Library Management*, 41(4–5), 295–309. <https://doi.org/10.1108/LM-12-2019-0090>
- Tella, A., Odunola, O. A., & Lawal, W. O. (2023). Cataloguing and classification in the era of artificial intelligence, benefits, and challenges from the perspective of cataloguing librarians in Oyo State, Nigeria. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 66(1), 159–176. <https://doi.org/10.30754/vbh.66.1.1031>

คณะผู้เขียน

อิสริยา หมีเงิน

หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เลขที่ 2 ถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200

e-mail: isya@tu.ac.th

อัญญิฐา ดิษฐานนท์

วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เลขที่ 2 ถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200

e-mail: anyacitu@tu.ac.th